

י' בטבת התשע"א - 17-24.12.2010
גליון 128

אחוה יהודית

ספרו של יהודה אבנר, שהיה כותב הנאומים באנגלית של ארבעה ראשי ממשלות, מכניס אותנו לחדרי החדרים שבהם התקבלו החלטותיהם. אך יש בספר גם אנטי-גיבור, המוזכר גם בפתח הספר וגם בסיומו: יוסל קולוביץ – יהודי חרדי, ניצול אושוויץ שאיבד את משפחתו בשואה – שהיה עם המחבר על אותה אונייה שהביאה אותם לארץ ב-1947

עמנואל נבון

O פרו החדש והמצויין של יהודה אבנר [The Prime Ministers](#) (ראשי ממשלות) הוא ספר הזיכרונות האינפורמטיבי ביותר, והנוגע ביותר ללב שקראתי מזה שנים.

אבנר עזב את בריטניה בגיל 19 ועלה לארץ בזמן השלטון הבריטי, ממש לפני ההכרזה על הקמתה של מדינת ישראל. הוא הצטרף למשרד החוץ, ולאחר מכן התמנה לתפקיד כותב הנאומים באנגלית לראש הממשלה – בתקופתם של לוי אשכול, גולדה מאיר, יצחק רבין ומנחם בגין. הוא היה במגע אישי עמם, ועד לדילמות שלהם ולתהליך קבלת החלטותיהם.

לוי אשכול בספר הוא דמות שכאילו הושאלה, כמעט בטעות, מרומן של יצחק בשביס-זינגר להנהיג את המדינה היהודית, בשעתה הגורלית ביותר. ("ווס רעט דער גוי?" – על מה הוא מדבר, הגוי? – שואל אשכול בידיש את עוזרו, כשלא הצליח להבין את המלל הטקסאני של הנשיא האמריקני לינדון ג'ונסון, בעוד זה נוהג במהירות שיא ברחבי החווה שלו).

גולדה מאיר מצטיירת כסבתא מותשת בעלת שתי רגליים נטועות בקרקע, המשליטה בהצלחה את רצון הברזל שלה לאחר הכישלונות האיומים של אוקטובר 1973, אך שהייתה מוותרת ברצון על הקשיים שזימנו לה החיים ("אין דבר שהייתי רוצה יותר מאשר לשבת בכורסא ולא לעשות כלום", הודתה בכנות בפני אוריאנה פלאצ'י).

יצחק רבין מתגלה כאדם בעל יושרה ללא מתום ובעל מוח אנליטי מצויין. יהודים מכל העולם באו להביע את הערצתם אליו לאחר מבצע ההצלה באנטבה, גם אם חלקם בחרו בדרך משונה לעשות זאת. (לאחר מסיבה שנערכה לכבוד יהודים אמריקנים, כתב אחד מהם בספר האורחים של ראש הממשלה: "אני מברך אותך על מבצע ההצלה היוצא מן הכלל. אך כפסיכולוג קליני, אני מזהה בך איפוק ביישני ומופנם. אבחנתית, הייתי אומר כי אתה בעל אישיות דיכאונית. שורשה הוא בחוסר יכולת לעורר אהבה. אתה מחפש גיבור. הנרי קיסינג'ר מתמודד עם אותה בעייה").

אך הגיבור של הספר הוא מנחם בגין. ואכן, הוא היה גיבור יהודי, כמו גם ג'נטלמן אמיתי. בעודו רדוף תמיד על ידי עבר נורא, הוא תמיד היה מוכן לספר בדיחה טובה ("נישואים אינה מילה, אלא משפט" הוא הסיק, אחרי שנכשל ניסיונו לסייע לאשתו לנעול את נעליה במטוס לפני נחיתה).

תשמור את הדעות שלך לעצמך, גיבור גדול

לספר יש גם אנטי-גיבור, אמנם דיסקרטי, המוזכר גם בפתח הספר וגם בסיומו, והוא זה שמשך את תשומת ליבי בהקשר לנושא המאמר. יוסל קולוביץ – יהודי חרדי, ניצול אושוויץ שאיבד את משפחתו בשואה – היה על אותה אונייה שהביאה את יהודה אבנר לארץ ב-1947. בכיס הפנימי של מעילו הארוך של יוסל היו שני מכתבים – שניהם מקרוביו שגרו בארץ והציעו לו בית.

המכתב הראשון היה מדודו החרדי ממאה שערים, שביקש ממנו, כניצול יחיד של משפחתו, להמשיך את המסורת היהודית ולהקים משפחה חרדית בירושלים. המכתב השני היה מדוד אחר, חבר קיבוץ משמר העמק. הלה התחנן בפני יוסל להצטרף לקיבוץ, "להיפטר מלבוש הישיבה" ולהיפך ל"יהודי חדש". יוסל התייטר בשאלה מה עליו לעשות, והקורא נשאר תוהה מה קרה איתו.

אך יוסל קולוביץ מופיע שוב במפתיע בסוף הספר. כשיהודה אבנר דיבר בנובמבר 1982 בפני קהל יהודי בלוס אנג'לס, וסיפר על המראה הראשון של חיפה ב-1947 מסיפון האונייה "אגן סטאר", קרא לעברו אחד הנוכחים באירוע, איש בעל שיער בלונדיני צבוע המוכר כג'יי קול, כי גם הוא היה על אותה אונייה. היה זה יוסל קולוביץ.

מסתבר, כי יוסל בחר בדוד הסוציאליסט ובחיי הקיבוץ. הוא התחתן ונולדו לו שני בנים. הוא שירת בצה"ל, נפצע במלחמת ששת הימים, והחליט כי הוא זקוק לפסק זמן. הוא בחר בקליפורניה, שם התפרנס כשרברב. זמן קצר אחר כך הצטרפו אליו שני בניו, והפכו את השרברבות שלו לעסק משגשג. גם הם נשאו נשים, אבל לא-יהודיות.

"אל תחשוב שליבי אינו שבור. כמובן שליבי שבור", התוודה יוסל בפני אבנר. "אני תמיד ניצול ותמיד אשאר כזה. אז תשמור את הדעות שלך לעצמך, גיבור גדול, ואל תתחיל להטיף לי מה נכון ומה לא נכון".

אין אנו רשאים לשפוט אנשים שאת ייסוריהם לא חוונו, מלמדים אותנו פרקי אבות. כמובן, איש אינו זכאי לשפוט את יוסל קולוביץ. אך יש לקח שעלינו ללמוד מן הטרגדיה האישית שלו. באמת, עמדו בפני יוסל שתי אפשרויות לא אטרקטיביות: או להמשיך לחיות לבוש כיהודי פולני בן המאה ה-18 מחוץ לתחייה הלאומית היהודית שבאה לאחר כמעט אלפיים שנות גלות, או לזנוח את התרבות והציוויליזציה היהודיות המיוחדות במינן, ולשאת רגשות אשמה כלפי משפחתו שנעלמה. האפשרויות הרעות שעמדו בפני יוסל נבעו מכך שיותר מדי יהודים בתקופה ההיא חלקו זה על זה וחיו בנפרד זה מזה.

לא שכיום נעלמו המחלוקות בין חילוניים ובין דתיים, בין אשכנזים ובין ספרדים וכולי. אך הגיע הזמן להתקדם מעבר להן. בתנ"ך, השנאה בין יוסף ובין אחיו הייתה בגלל העדר כבוד וצניעות. בסופו של דבר יוסף למד מהי צניעות, לאחר שישב בכלא במשך שתיים-עשרה שנה. ואילו אחיו הכירו בטיפשות שבקנאתם, אחרי שנוכחו לדעת את גודל הכאב שהסבו לאביהם. רק אחרי שיוסף הודה במקורות האמיתיים של כוחו, ורק אחרי שאחיו למדו לאהוב את אביהם יותר מאשר שנאו את אחיהם, יכלה המשפחה להתאחד.

עלינו היהודים לזכור ולהפנים את משמעותה של אחווה יהודית. למען יוסל, הבה נלמד את הלקח של יוסף.